

КРУГ ЈЕ ЗАТВОРЕН

Био је 28. новембар 1941. године.

Око 10 часова звао ме је телефоном Ратко Митровић и питао:

— Можеш ли да спремиш твоје железничаре тако да одете, ако треба, на други терен и организујете рад?

— Куда?

— У правцу Ужица!

Одшворио сам потврдно. Митровић ми је пренео да се спремимо и чекамо.

Чекали смо до 15 часова. Везе нема. Звао сам пошту, али се нико није јављао. Шта да радимо?

Била су опремљена и помоћна кола с алатом.

Још пре подне било је наређено да Први вод наше, Железничке чете иде на иопомоћ ка Краљеву, на стари пут, онај преко Слатине. Са овим водом отишао је Војо Васиљевић. Ја сам као заменик комесара и партијски руководиоца Железничке чете оетао у Љубићу са Другим водом.

Из Чачка је према Ужицу одлазио воз за возом. Чули смо: борбе су све ближе Чачку. Ниоткуд вести.

Одлучио сам да одем до Чачка и видим шта се догађа. Дођем у град. Нигде никога. Стигнем до Мале пијаце. Улицом цара Лазара чују се хук мотора и експлозије. Ускоро видим: приближавају се два тенка и с времена на време опале по неку гранату из топова.

Почео сам да се извлачим из града. Код цркве чујем мотор. Уђем у црквено двориште и видим код зграде данашње Уметничке галерије „Надежда Петровић“ црну лимузину. Мотор ради. Код лимузине — никога. Могла ми је да послужи, али нисам умео да возим.

У Љубић сам се вратио око 16 часова. Код Железничке станице у Чачку блеснуле су две црвене ракете. Немачке. Дотле су, закључили смо, стигли немачки тенкови. Овде су и преноћили, сазнао сам каеније. Немачке пешадије још није било.

Када сам се враћао из Чачка у Љубић, код моста преко Мораве срео сам Вучка Милошевића. Забринуто ми је рекао да је добио задатак да остане у граду. ..

Из Коњевића, са рампе, неко је позвао телефоном. Рекао је да је из Крагујевачког партизанског одреда. Тражио је вагон за рањенике. Наравно, вагон са локомотивом одмах смо послали. Брво су се вратили, па смо заједно, возом, кренули ка Ужицу.

У Ужице смо стигли после поноћи. На Железничкој станици су нам наредили: ПРАВАЦ КРЕМНА!

Када је свануло, у Кремнима су нам железничари казали да постоји опасност од бомбардовања, па треба воз да одвеземо у Шарган. Разумљиво, одмах смо кренули.

Касно поподне вратили смо се у Кремна. Успоетавили смо везу са Железничком станицом у Улшцу. Питали смо шта да радимо.

— Напустите све! — речено нам је телефоном.

Неко је рекао да идемо ка Чајетини, где треба да се јавимо Милинку Кушићу. Пошто нисмо познавали пут, један мештанин, сељак, пристао је да нас води. Стигло је и вече. . . Ишли смо иреко Шљивице. У ноћ смо стигли на Око. Овде су били и неки заробљени Немци. Пошто смо се огрејали, кренули смо у Чајетину. Ту затекнемо много партизана.

Отишао сам одмах у Команду места. Рацо Јововић, комесар наше чете, и 22 железничара су се вратили према Чачку. Са Милијом Симовићем, командиром чете, нашао сам се у Команди места. Командант — неки учитељ дао ми је дувана. Обавестио нас је да су Немци већ у Ужицу. И заиста, отуда су ое чуле експлозије. Рекао нам је да наши минирају објекте на путу. Док пушимо и разговарамо, изненада се зачу мотоцикл. Погледамо кроз прозор: на мо-10циклу Немац и један цивил. Народ бежи, панично. Цивил је викао:

— Стој! Стој!

Немац и тај цивил почели су да пуцају.

Ститао је и један немачки тенк. Онда други. Први је из топа пуцао удесно, други улево.

Из Команде меета изашли смо на она споредна врата. Кроз неки воћњак стигли смо у шуму. Потражио сам моје железничаре. Нашао сам их само петорицу. Тада је неко наредио :

— Правац Алин Поток!

Када смо стигли у Алин Поток, појавио се Ратко Оофијанић са Моравичанима. Овде је доста партизана. Након договора, образована је Комјбинована чачанска чета. Командир: Драган Божовић из Прељине, а полипгички комесар Стеван Марковић Сингер из Белановице. Ја сам постављен за десетара. Одавде смо се упутили у Крушчицу код Ариља. У школи, кад смо стигли, нашли смо Милинка Кушића.

Ту смо остали пет-шест дана. По околним местима водили смо борбе против љотићеваца, четника и недићеваца. У Шарени-

ку је рањен Божо Томић, па је са једном групом пратилаца упућен ка Санцаку. Водили смо борбе и у Катићима, Бјелуши и Брекову.

Једног дана појавила се Рударска чета, са комесаром Милутином Вујовићем. Тада смо се задесили у Крушчици. Сви смо постројени. Говорио је Кушић. Рекао је да, по наређењу Врховног штаба НОГТОЈ, треба да останемо на овом терену. Ми смо тражили да идемо даље. Кушић је рекао одлучно:

— Не!

Рудари су, ипак, решили да продуже. Нико није могао да их заустави. Њихов командир је, у једном моменту, рекао:

— Ако неко покуша да нас заустави, пуцаћемо!

И — отишли су. Ми смо и даље имали мање чарке с непријатељем. Овде су били и Ариљци, с Ратком Јовановићем. У Добрачама смо успели да успоставимо везу са Момчилом Радосављевићем, командантом Чачанског НОП одреда „Др Драгиша Мишо-Бић”⁷. Са њим је било доста Чачана.

Борбе су настављене. А онда, једног дана, одржан је партијски састанак у некој кући. Радосављевић нам је рекао:

— Добили смо наређење од Врховног штаба да се вратимо на свој терен. Шта ви мислите? Јесмо ли сагласни?

— Јесмо!

Потом је одржан збор целе јединице. Чланови КПЈ добили су задатак да објасне због чега се враћамо у свој крај: остао је највећи део Чачанског одреда, са комесаром Ратком Митровићем. Неки борци су негодовали. Михаило Мики Перовић је вероватно говорио против повратка. Други су додавали: Вратимо се у нашу житницу, у наш крај, тамо су Миленко Никшић и Ратко Митровић са јаким јединицама. Ипак, превагнуо је став чланова Партије.

Тада се јавио за реч Сингер:

— Чачани, ви идите на свој терен, а ја немам куд да се вратим. Одлазим у Санцак. . .

За комесара чете тада је изабран Миливоје Урошевић, профеоор из Доње Тречке.

После збора извршене су припреме за повратак у чачански крај. Било нас је око 120.

Прешли смо потом Моравицу. Док смо маршовали преко Драгачева, четници су на нас спорадично пуцали. У Белом Камену смо се окрепили и јели неки качамак, који су нам сељаци припремили.

Стигли смо и у Тијање. Овде је командант Радосављевић разговарао са неким четничким официром. Друга ноћ нас је затекла у Зеокама. Нисмо се честито ни одморили, а командант је наредио устајање и покрет према Белом брду — планина Јелица. Свитало је. Командант је говорио борцима:

— Ко хоће, може да иде својој кући!

Из његових речи ехватили емо да је ситуација критична.

Споро смо се пели уз планину Јелицу. А онда су нас напали четници и љотићевци. Развила се жестока борба. Ипак, погукли смо непријатеље. Заробили смо више четника и њихову заставу.

После борбе прикупили смо се у једној шуми према Јездини и Придворици. Дошао је и командант Радосављевић. Окупио нас је и рекао:

— Другови Трнавци и Чачани треба да остану на Јелици. Таковци и Љубићани нека иду на свој терен. Борбу треба наставити. Ја сам рањен и идем да се лечим!

Био је рањен у руку.

Чачани и Трнавци су остали. Касније су, сазнао сам, отишли кућама, јер су остали без командног особља. Ми, Љубићани и Таковци смо се спустили у село. Код неке куће зетекли смо домаћине како топе сало и сланину у маст. Дали су ми чварака/ које сам поделио друговима. Онда смо продужили ка Западној Морави. Дошли смо до Бељине, затим прешли ледену Мораву. Заробљене четнике смо пустили.

Стигли смо у Трбушане, разместили се по кућама. Неко нас је обавестио да четници и Немци претресеају село. Дошло је и до неравноправне борбе, па смо кренули уз Каменицу. Четници су цас поново напали и већину другова заробили. Мало се ко извукао: неки Таковци су продужили у свој крај. Са групом другова успео сам да се повучем. Тада нисам знао шта је са оеталим...

Тако смо се поново нашли у љубићком крају, одакле смо кренули возом ка Ужицу. Круг се затворио...

Милун ЛАПЧЕВИЋ